

РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ СПРЯМОВАНОЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЦНОСТІ ЗНАНЬ З ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

У статті пропонується система навчальних завдань, яка спрямована на забезпечення міцності знань з предметів гуманітарного циклу учнів основної школи, що реалізується на уроці відповідно до етапів засвоєння знань на основі домінуючих типів пам'яті школярів.

Ключові слова: *етапи засвоєння знань, гуманітарні предмети, учні основної школи.*

У статье предлагается система учебных заданий, которая направлена на обеспечения прочности знаний с предметов гуманитарного цикла учеников основной школы, которая реализуется на уроке в соответствии с этапами усвоения знаний на основании доминирующих типов памяти школьников.

Ключевые слова: *этапы усвоения знаний, гуманитарные предметы, ученики основной школы.*

The system of educational tasks, which is sent to providing of durability of knowledge from the articles of humanitarian cycle of students of basic school which will be realized on a lesson in accordance with the stages of mastering of knowledge on the basis of dominant types of memory of schoolchildren, is offered in the article.

Keywords: *the stages of mastering of knowledge, humanitarian objects, students of basic school.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації шкільної освіти особливої актуальності набуває проблема опанування знань школярами, що є основою не тільки для їх особистої самореалізації, а й показником прогресу людства на основі розвитку знань кожної людини окремо. У такому контексті, не тільки з огляду на інтереси окремої людини, а й суспільства загалом, актуалізується необхідність озброєння школярів не просто багажем навчальної інформації, а якісними, міцними знаннями. Відповідно забезпечення міцності знань – одна із важливих та актуальних задач удосконалення організації процесу навчання.

Аналіз останніх досліджень. Проблема забезпечення міцності знань з

предметів гуманітарного циклу учнів основної школи не нова. Через її багатоаспектність та складність вона вивчалася з різних позицій. І. Адрова розглядала повторювальні диктанти як засіб забезпечення міцності знань. І. Красільнікова вважає, що міцність знань можна забезпечити завдяки проблемним методом викладу навчального матеріалу.

О.Йолкіна вбачає забезпечення міцності у повсякденному обліку та перевірки знань учнів. Система ж як засіб забезпечення міцності знань з предметів гуманітарного циклу ще не вивчалася.

Мета статті полягає у розкритті реалізації системи навчальних завдань спрямованої на забезпечення міцності знань з предметів гуманітарного циклу учнів основної школи.

Виклад основного матеріалу. Реалізація розробленої та науково обґрунтованої системи навчальних завдань, яка забезпечує міцність знань з предметів гуманітарного циклу учнів основної школи, кожен компонент якої виконує певну функцію, а усі разом вони забезпечують високий рівень кінцевого результату - формування міцності знань, відбувалася на етапах уроку (підготовчий, основний, контрольний) відповідно до етапів засвоєння знань.

Так, підготовчий етап уроку включає в себе усвідомлення учнями навчальної мети та формування позитивної мотивації, повідомлення теми уроку; основний етап уроку включає сприйняття і усвідомлення учнями навчального матеріалу, закріплення та застосування знань; контрольний етап включає контроль та самоконтроль результатів засвоєння знань [1, с. 210-215].

На підготовчому етапі уроку учням також повідомлялася тема уроку, відбувалося їх ознайомлення з планом теми, що вивчається та уроку в цілому, школярам пояснювалась перспектива подальшого використання та практичне значення того навчального матеріалу, що вивчався на кожному уроці [2]. Тема уроку повідомлялася підліткам з урахуванням їх типів пам'яті. Так, учням із домінуючою зоровою пам'яттю пропонувалося переглянути навчальний матеріал, описати його, пропонувалися спостереження за демонстрацією учителя, пояснення явищ, що спостерігалися тощо. Школярі із домінуючою слуховою пам'яттю прослуховували пояснення учителя, або однокласників,

пояснювали ключові слова, що були заздалегідь записані на дошці, або розгадані у кросворді. Підліткам з моторною пам'яттю пропонувалося розшифрувати, або знайти у лабіринті слів ключові слова теми уроку, розв'язати кросворд з прихованою темою уроку тощо.

Так, наприклад, на уроці англійської мови у 5-му класі, учитель, повідомляючи тему уроку («*Теперішній тривалий час*»), роздав усім групам лабіринт із слів, в якому вони повинні були знайти назву теми уроку (Present Continuous), у лабіринті усі слова школярам були відомі, окрім тих слів, що означали тему уроку.

Після того, як лабіринт розгаданий і школярі знайшли необхідні слова, підлітки, користуючись словниками, мали перекласти знайдені слова та прочитати їх за допомогою транскрипції. Потім групі учнів із домінуючою зоровою пам'яттю педагог пропонує зафарбувати знайдені слова іншим кольором та прочитати їх про себе, група школярів із домінуючою слуховою пам'яттю повинні були промовити знайдені слова вслух, а група підлітків із домінуючою моторною пам'яттю мали переписати знайдені слова у власний зошит. Такий підхід полегшував школярам запам'ятовування навчального матеріалу.

Зазначені дії дозволяли встановити сприятливий психологічний контакт з учнями, забезпечити їхню первісну мотивацію щодо сумлінного вивчення навчальних предметів гуманітарного циклу.

Основною метою реалізації розробленої системи на *другому етапі* урок – основному – була організація самого процесу формування міцності знань. Особлива увага педагогів на цьому етапі приділялася застосуванню різноманітних навчальних завдань та вправ, які передбачали перехід учнів з реконструктивного на конструктивний рівень і з конструктивного на творчий рівень засвоєння та застосування знань з урахуванням домінуючих типів пам'яті учнів.

Основний етап уроку передбачає: повідомлення вчителем навчальної інформації та сприйняття її учнями, використання завдань на сприйняття та усвідомлення змісту навчального матеріалу на репродуктивного рівні

засвоєння знань; використання завдань на закріплення та застосування знань на продуктивному рівні засвоєння знань; використання завдань на творчому рівні засвоєння знань.

Зупинимось на характеристиці цих етапів формування міцності знань. Відомо, що основою для оволодіння будь-яким навчальним матеріалом, є уявлення про його суть і значення. Тому, на першому етапі формування міцності знань передбачено пояснення вчителем навчальної інформації та сприйняття її учнями і використання завдань на сприйняття та усвідомлення змісту навчального матеріалу на репродуктивному рівні засвоєння знань.

Так, наприклад, на уроці англійської мови у 5-му класі при вивченні теми «*Теперішній тривалий час та його вживання*» педагог записує на дошці шість речень у тій граматичній формі, яка вивчається:

1. The boys are swimming in the lake now.
2. We are having supper at the moment.
3. Nina is watering flowers in the garden now.
4. Max is working hard now.
5. I am watching cartoons now.
6. I am working in the garden now.

Групі учнів з домінуючою моторною пам'яттю роздаються картки також із шістьма реченнями в теперішньому тривалому часі:

1. The cat is sleeping on the floor now.
2. The girl is crying now.
3. Children are drinking tea at the moment.
4. The girls are riding bikes now.
5. I am drinking coffee at the moment.
6. I am sweeping the floor right now.

Підліткам пропонувалося знайти закономірності (ing-закінчення) та назвати слова, що повторюються у кожному із даних речень (*now, at the moment* (зараз, у даний момент)). Група учнів із домінуючою зоровою пам'яттю такі закономірності повинна була усно знайти у реченнях, записаних на дошці, а школярі із домінуючою моторною пам'яттю - помічені ними закономірності

підкреслити на карточці. В той час, як дві групи виконують завдання, педагог зачитує три речення в теперішньому тривалому часі учням із домінуючою слуховою пам'яттю. Після опрацювання учнями поданих речень, педагог ставить запитання школярам про результат їхніх спостережень які б наштовхували учнів на розуміння змісту навчального матеріалу, замість того, щоб подати його у готовому вигляді. Наприклад, *«Які слова повторюються у поданих реченнях та що це означає?»*, *«Коли відбувається дія у поданих реченнях?»*, *«Назвіть дієслова у кожному із у поданих реченнях і що з ними відбувається»*, *«Що з'являється перед підметом?»*, *«Як змінюється дієслово to be у поданих реченнях, чому і від чого це залежить?»*. Такий спосіб подачі нового навчального матеріалу допомагав підліткам сприйняти його як особисте надбання, як своє власне відкриття основ наук, а не просто передача учителем навчального матеріалу у готовому вигляді.

На другому етапі роботи формування міцності знань після повідомлення учителем навчальної інформації та виконання завдань на її усвідомлення, школярам пропонувалися завдання на закріплення та застосування навчального матеріалу на продуктивному рівні засвоєння знань із урахуванням домінуючих типів пам'яті, оскільки для міцного запам'ятовування необхідне повторне осмислення, неодноразове відтворення засвоєного. Навчальні завдання цього етапу були спрямовані на запам'ятовування, збереження та відтворення навчального матеріалу, що передбачав виконання певних дій: аналізу, синтезу, виділення головного, абстрагування, конкретизації, класифікації, узагальнення тощо.

Так, наприклад, на уроці англійської мови після пояснення вчителем граматичної часової форми теперішнього тривалого часу учням пропонувалося підкреслити у поданих реченнях форму дієслова теперішнього тривалого часу, вибрати з дужок правильну форму дієслова, пояснити вживання форми дієслова, знайти та виправити допущені у реченнях помилки, утворити і записати протилежне значення, відтворити речення у правильній послідовності, дати відповіді на запитання, поставити запитання, доповнити речення відповідними формами дієслова, вставити пропущені слова,

словосполучення, речення, розкрити дужки в реченнях, використовуючи слова у відповідній часовій формі, замінити пропуски у реченнях, вибираючи подані слова, перефразувати речення, вживаючи нову граматичну форму тощо.

Завдання на даному етапі передбачають формування вмінь і навичок застосовувати знання в стандартних навчальних ситуаціях, оперування знаннями в умовах переносу на нові об'єкти. Наступний етап передбачав використання завдань на творчому рівні засвоєння знань.

Результативному формуванню міцності знань на цьому під етапі сприяло виконання завдань таких видів: завдання на порівняння, класифікацію, проведення аналогій, на визначення та пояснення причинно-наслідкових зв'язків, на формулювання оцінних суджень, завдання пошукового характеру тощо.

На уроці англійської мови при вивченні теми «*Свята Великобританії*» учні готували короткі повідомлення про звичаї та традиції проведення свят в англійській країні, виступали зі своїми повідомленнями, порівнювали культуру українців і англійців, писали листівки іноземному другу про традиції та звичаї свого народу, виготовляли стінгазету про життя та творчість літераторів при вивченні теми «*Письменники*».

На *третьому етапі* уроку реалізації системи навчальних завдань здійснювалася організація для вивчення стану сформованості рівнів міцності знань та забезпечення необхідної корекції залежно від здобутих результатів. Так, контроль знань учнів протягом навчального семестру охоплював різні види їх перевірки: поточний, тематичний і підсумковий. Своєчасне проведення контролю та коригування сформованості рівнів міцності засвоєння знань дозволяло в потрібний момент вносити належні зміни у викладання гуманітарних дисциплін.

На кожному уроці учитель намагався охопити перевіркою знань якомога більшу кількість учнів. З цією метою учителями готувалися завдання на карточках, кількість яких визначалася часом, відведеним на перевірку та рівнем активності і самостійності учнів. Учні, що були визвані учителем, або проявили власне бажання, отримавши завдання на карточці, сідали на перших партах з

аркушем паперу та ручкою, з метою запобігання списування та підказок товаришів, та приступали до виконання завдання. Виконання завдання обмежувалося в часі, в залежності від складності завдання та рівня успішності учня. В цей час кілька учнів також виконували завдання з підручника, або підготовлене заздалегідь учителем, подібного характеру, але біля дошки. Поки учні готувалися, виконуючи завдання на карточках учитель разом з іншими учнями класу виконували колективне завдання. По закінченню часу, роботи учнів на аркушах паперу здавалися учителеві на перевірку, а завдання, виконані учнями біля дошки перевірялися всім класом.

Ефективним методом контролю було також усне опитування. Так, через підбір відповідних питань не тільки вивчався рівень сформованості рівнів міцності учнів, але й визначалися вади в їх формуванні. Наприклад, на уроці англійської мови за темою « *Теперішній тривалий час* », учні мали не тільки чітко пояснити формування цієї часової форми, а й навести конкретні приклади, порівняти його з іншими часовими формами теперішнього часу, пояснити особливості формування форм теперішнього часу, навести приклади на кожен із них, назвати допоміжні слова, що вживаються з усіма формами теперішнього часу.

У ході поточного контролю нами також використовувалися тестові завдання. Нами використовувалися як репродуктивні тестові завдання, які вимагають від учнів простого відтворення навчальної інформації, поданої у підручнику, так і продуктивні, які передбачали застосування знань у нових умовах, що стимулювало їх пізнавальну активність. Це завдання на заповнювання пропусків, встановлення відповідностей, тестові завдання з запропонованими та конструйованими відповідями, відповідь на прями запитання, завдання на знаходження та виправлення помилок, завдання типу «запитання-відповідь», завдання з довільною відповіддю.

Тест складався з певної кількості окремих завдань. За кількістю правильних відповідей на ці завдання ми оцінювали ті чи інші характерні знання, уміння та навички учнів. В більшості тестів за кожну правильну відповідь нами зараховувався 1 бал, а за пропущену відповідь виставлялося 0 балів. Іноді ми

від загальної суми балів, які міг би отримати учень за тест віднімали бали за допущені помилки. Тематичний та підсумковий контроль проходив у вигляді традиційних письмових контрольних робіт по варіантам.

Висновки. Пропонована система навчальних завдань передбачає успішне формування в учнів основної школи міцних знань з предметі гуманітарного циклу, в основі якої лежить опора на домінуючу пам'ять школяра. Здійснення своєчасної та адекватної процедури контролю за станом сформованості рівнів міцності знань учнів дозволяло вчасно вносити в розроблену систему навчальних завдань відповідні зміни. Застосування різних активних методів та форм контролю забезпечило об'єктивність здобутих результатів.

Перспективним напрямом подальшого дослідження є практична розробка навчальних завдань.

Література

1. Лозова В. І., Троцко Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцко. - Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. - 2 - е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400 с.
2. Можаяева Н.А. Дидактические основы обеспечения в школе прочности знаний : автореф. дис. на соиск. уч. ст. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и история педагогики» / Н. А. Можаяева. - Х. , 1980. - 19 с.